

En kirketjeners arbeidsdag

Oddvar Brattås, 25 år som kirketjener ved Eidsberg kirke

Oddvar Brattås var kirketjener i Eidsberg kirke, eller Østfolddomen som den også kalles, i 25 år. Torer Garseg synes det er viktig å ta vare på historien, og har i den forbindelse hatt et ønske om å få Oddvar til å fortelle om en kirketjeners hverdag. 16. januar 2008 var det dårlig vær med regn og vind, og det fristet ikke med utendørsaktiviteter som vedhugging o.l. Torer tok kontakt med Oddvar, og ble ønsket velkommen til en samtale om hvordan arbeidet som kirketjener var på den tiden.

Oddvar er født i 1930. Han arbeidet i fottøyavdelingen på Viking Askim da det i 1972 ble bestemt at virksomheten skulle flyttes til Malaysia. Jobben som kirketjener i Eidsberg kirke ble avertert, og i håp om å unngå å bli arbeidsledig, søkte han på stillingen. Det var to søkere, men Oddvar fikk jobben - «den andre trakk seg», sier han lunt. Årslønnen ble kr 34 000, som var det nivået lønnen i Eidsberg kommune lå på.

Klaus Herland var den gang kirkeverge, og Sigurd Ingvaldstad var sogneprest. Siden ble det endret til prosti, og Per Kjølberg var den første prost, etterfulgt av Arne Servan i Oddvars tid som kirketjener. Sigurd Sandem tok over som kirkeverge etter Klaus Herland. Oddvar bor i nærheten av kirken, og det kunne nok ha sine fordeler, for dette var ingen "ni til fire-jobb" med ordnet fritid og avløsning. Det var bare å stille opp uansett når det var noe som skulle foregå i kirken, og ellers når det var behov for ham. Han husker en gang han ventet på en bæretransport som kom med ferge fra Danmark, da det var en som døde mens han var der på ferie. Fergen la til kai i Larvik der båren ble hentet av Olafsrud begravesbyrå og transportert til Eidsberg kirke. Det var før mobiltelefonens tid da kommunikasjonen ikke var så enkel, og det ble midnatt før transporten var fremme. Det var slik den gangen at

kirketjeneren skulle stå på kapelltrappa for å låse opp døra når følget ankom. Det var vanlig med følge ved slike anledninger, men sånn var det ikke i dette tilfellet.

Under kapellet var det kjeller, og kistene ble kjørt ned i en heis og ble oppbevart der inntil begravelsen skulle finne sted. Før det ble laget kjølerom var det ikke kaldt nok i kjelleren om sommeren, og det kunne bli både fluer og vond lukt. Da kunne han kontakte begravesbyrået, som kom med et middel som fjernet lukten.

Han begynte jobben på høsten med å rydde kirkegården for lauv. Gravingen foregikk med spett, hakke og spade, men det var ikke så mange begravelser den første vinteren, og det var heller ingen tele i bakken. Når det var tele om vinteren leide han en Washup, en dieseldrevet kompressor som brøt opp telen. Den ble styrt med håndmakt, og det var ingen lett jobb det heller. Det var bare en slik kom-pressor i prestegjeldet, og den måtte hentes på Mysen. Etter hvert kom det tinere som blir lagt på gravstedet. og etter tre døgn er bakken tina. Telen kunne gå langt ned i bakken, og kravet til dybden på gravene er 1,9 meter.

Når det var begravelser måtte han starte tidlig om morgenen med gravingen, da graven skulle være i orden med ramme og bar før folk begynte å komme, Det var lett jordsmonn å grave i ved Eidsberg kirke, men det kunne ha litt lett for å rase igjen så det måtte brukes stemplinger. Så var det å gå opp i tårnet og ringe før begravelsen begynte, og etterpå når følget var kommet til graven. Etter sørgehøytideligheten måtte kransene fjernes, og graven fylles før kransene ble lagt på plass igjen. Kirken skulle gjøres i stand til neste arrangement. Sigurd Sandem var klokke og lærer samtidig som han var lærer på Skaltorp skole, og senere

Kirkefjerdings skole, så han kunne ikke komme til begravelser før kl. 14.00 da han var ferdig på skolen. Det var mye jobb også etter en gravferd, så på høsten og vinteren ble det svart om kvelden før Oddvar var ferdig for dagen. Da var det godt at flombelysningen gikk på. Kirken hadde hatt flombelysning siden før krigen. Kirketjeneren måtte også være tilstede ved andre anledninger som gudstjenester, bryllup, konserter m.m. Kirken skulle låses opp og stenges, han skulle ringe inn og ringe ut, pusse døpefonten, vaske og rydde. Altervin og oblater til nattverden måtte være på plass. Altervinen var forøvrig alkoholfri. De første årene vasket han

Tidligere kirketjener Oddvar Brattås.

alterdukene hjemme. Etter hvert ble de levert på vaskeriet på Mysen Fyringen var elektrisk, men han måtte passe på å regulere termostaten. Det var mye å ha ansvaret for.

De store høytidene ringes inn

Nyttårsaften skal klokken kime en time, og før kirkeklokkene ble automatisert, måtte han opp i tårnet og trekke i noen tauverk. Det var tre klokker og ganske slitsomt. Han minnes en nyttårsaften som det var 28 minusgrader da han ringte inn det nye året

Den timen var lang! Det måtte vel nesten være på grensen til det livsfarlige.

Det hører med til historien at Oddvar spurte kommunen om elektrisk ringeapparat, men kommunen sa nei. Det var da Gunnar Randem, som var vikarorganist, tok saken i egne hender. Han satte lønnen som han fikk for organistjobben inn på konto, og den skulle gå til elektrisk ringeapparat i kirken. Det ble nesten en ny verden å kunne stå nede og skru på en bryter, og kunne drive med andre ting mens klokken kimte.

Om sommeren var det mye jobb med gressklipping, samt holde singelgangene reine for ugress, og renske kanter og busker. Nye gravsteder sank etterhvert og måtte fylles og rettes opp. Sammen med de pårørende skulle det settes opp gravstøtter. De kom med bil til kirken, og ble trillet på sekke-traller frem til gravene. Så kom steinhuggerne for å hugge inn navn på støttene, og den jobben tok flere dager. Det kunne være stor forskjell på størrelsen av støttene. Det var forbundet med status å ha en stor støtte, og det var viktig med tittel på den avdøde. Nå for tiden er det visse krav til størrelse på støttene, og titler forekommer vel ikke nå lenger. Boltning av støttene ble påbudt og samtlige støtter ble boltet i 1993.

Snørydding av parkeringsplassen var kommunens ansvar, mens det var kirketjenerens jobb å rydde rundt kirken, samt frem til gravene slik at de avdøde kunne bæres til det siste hvilested.

Det var ikke innlagt vann i kapellet, så når det skulle vaskes der måtte han hente vann i oppholdsrommet sitt, i et lite hus der det var varmt og kaldt vann. Dette huset sto der som Kirkestua står nå, og ble revet da denne skulle bygges.

Ikke alle prestene forsto hva det innebar å være kirketjener. Han forteller at det var en av prestene som kunne ordne til to begravelser på samme dag uten at han fikk ekstra hjelp. Det forekommer jo også i dag, men det er annerledes organisert med mannskap som hjelper hverandre. Til det som var det tyngste kroppsarbeidet,

blir det nå brukt traktor og gravemaskin. Dette var det en del motstand mot, da det skal være stille og fredelig på en kirkegård. Stadig var det feil på det gamle høytaleranlegget, som nå er byttet. Det gamle orgelet ble byttet ut og kastet på slutten av 1990-tallet. Det var en del ubegripelige problemer med det nye orgelet som det tok ti år å finne ut av. Det var visst noe med en vannåre under kirken.

Brann- og tyverialarm ble installert i Oddvars tid som kirketjener, og han opplevde et innbrudd. Safen i sakristiet ble brutt opp, og de tok noen nattverdsbeger som senere kom til rette igjen. Kollekten ble aldri oppbevart i kirken, så det var derfor ingen penger å stjele, men safen ble ødelagt.

Vedlikeholdsarbeid var ikke pålagt kirketjeneren, men han var likevel med på å slipe gulvet i

kapellet, samt å male benkene i kapellet og kirken. Innvendig ble kirken pusset opp i 1960, og siden er det ikke gjort noe med veggene der. Utvendig ble den sandblåst og malt i 1981.

Skiferplatene på taket gled og ugjorde seg mange ganger, og før liften kom på markedet, måtte de bruke lange stiger for å komme opp på taket. Det er ikke luker i tårnet som en kan kripe igjennom og komme seg ut på taket den veien.

Kirken er et sted som de aller fleste må innom før eller senere i livet. Oddvar har vært med på mange seremonier for bygdas befolkning, og har i sin tid som kirketjener bidratt til at 721 mennesker er blitt stedt til hvile ved Eidsberg kirke.